Ч. 284 (12.940). Львів, пятниця 18. грудня 1931. Pocztowe opłatę zapłacono ryczałtem. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло" Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год перед полуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ: Місячно 5·00 зол. Чвертьрічно 15·00 „ Піврічно 30·00 „ Річно 60·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар. Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41. „ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Конскрипція і конскрипційні засоби.

(Кореспонденція з Тернополя.)

Як всюди зрештою у Східній Галичині, конскрипційними комісарями і в тернопільському повіті були майже виключно поляки і польки та деякі жиди, а доперва в останній хвилі кількох українських сільських учителів і учительок. Комісарями були поголовно всі польські учителі й учительки, дідичі, двірські офіціялісти, більше грамотні осадники і стшельци, ріжні урядовці з Тернополя і Микулинець та всі учні поляки зі семої і осьмої кляси трьох польських тернопільських державних гімназій і накінець польські учні вищих кляс місцевої державної учительської семинарії. Для конскрипційних комісарів уряджено в Тернополі офіціяльний одноденний курс, де курсанти й курсантки зазнайомилися з постановами конскрипційного закону, виконавчого розпорядку до нього і відносної інструкції. Опісля відбулися для них неофіціяльні курси „обивательські", на яких знова викладали учасникам і учасницям — очевидно конскрипційним комісарям — конскрипційну інструкцію д-ра Марцелього Прушинського, відому нам дещо зі сторінок вшехпольського „Курєра Львовского". В практиці обовязувала інструкція Прушинського і її переводжено майже у сто відсотках.

Тому, що за взорець для конскрипційних комісарів служив загальний перепис з 1921 р. і кожний з головних комісарів мав докладні цифри віросповідні і національні дотичної громади з 1921 р., подаю деякі загальні статистичні цифри з перепису цього року відносно тернопільського повіту. З гори зазначую, що Тернопільщина належала тоді до тих повітів Східної Галичини, в якому кільканадцять тисячів греко-католиків українців, яких матірною і розговірною мовою є тільки і виключно українська мова і які на зовні чинно манифестують себе українцями, записано за поляків.

В р. 1921 було в тернопільському повіті після тодішнього перепису: греко-католиків 67.033 себто 51,7 прц., українців 54.387, — 41.0 прц., ріжниця між цими числами виносить 12.646, отже приблизно таке число греко-католиків українців зачислено тоді за поляків; римо-католиків 44,893 або 34.6 прц., поляків 66.599 або 51.3 прц. отже на 21.706 душ більше від числа римо-католиків; мойсеевого віросповід. 17.553 або 13.5 прц., жидів 9.668 або 7.5 прц., себто, що 7.885 жидів записано тоді за поляків. Вийшло таке, що тернопільський повіт з абсолютною більшістю греко-католицького населення офіціяльно виказує абсолютну більшість населення польської народности, що зовсім не відповідає дійсности. В самому місті Тернополі записано тоді 7.738 греко-католиків, але тільки 6.044 українців, або 1.694 душ греко-католиків записано тут за поляків. По правді є так, що в Тернопільщині з 67.033 греко-католиків не ціла тисячка (у мішаних подружах по польських селах і дуже нечисленні спольонізовані родини) уживають польської розговірної мови і їх можна би остаточно вважати за поляків. Натомість із 44.893 римо-католиків вживало і вживає досі у себе дома виключно української розговірної мови що найменше половина, себто коло 22.500 і вони зовнішньо життям і звичаями не ріжняться цілком від українців греко-катол. обряду.

Розміщення по громадам для нас було і є дуже корисне. Із 84 політичних громад Тернопільщини було 65 громад з абс. більшістю греко-католиків, 16 громад з абс. біль. римо-кат., одна громада (Микулинці) з абс. біль. мойсеєвого віросповідання, одна громада з релятивною більшістю греко-кат., 2 громади з релят. біль. римо-кат. і одна громада (Тернопіль) з релятивною більшістю мойсеєвого віросповідання. По офіціяльному національному складі було тоді: 45 громад з абс. більшістю українською, 36 з польською і одна (Микулинці) з жидівською та дві громади з релятивною більшістю українською. Цілий ряд свідомих українських громад в тернопільському повіті (так само в теребовельському, а найбільше в скалатському) записано тоді як польські громади з абсолютною польською більшістю, хоч там польським духом і досі не пахне. І так нпр. відома на Поділлі як українська громада Денисів виказала в 1921 р. такі цифри: 1412 греко-кат., 297 римо-кат. і 34 жидів, а по народности записано: 775 українців, 958 поляків і 10 жидів! Отже записано за поляків 637 греко-католиків і з найсвідомішої української громади зроблено на папері типове польське село. Так само було в Дітківцях (529 гр.-кат., 211 римо-кат. і 4 жидів — з того 169 українців і 575 поляків), де наша національна свідомість така активна, що й селянки ставали при теперішньому переписі в обороні своїх національних прав, за що навіть терпіли побої від тих, що переводили конскрипцію. Найрадикальніше зроблено в Прошовій і Смолянці, що творять одну парохію. В Прошовій було: 733 греко-кат., 140 римо-кат. 17 жидів — з того 14 українців і 876 поляків. У селі є величавий мурований Народній Дім, читальня „Просвіти", кооператива й інші установи, а то все власним коштом здвигнуло всього 14 українських душ, бо більше по переписі не було, а за це 876 поляків не має не то ніякої установи, але навіть і каплиці. У Смолянці 349 греко-кат. 216 римо-кат. і 12 жидів, з того 10 українців і 567 поляків. У селі крім жидів і фільварку (кільканацять душ) говорять всі у себе дома все виключно по українськи. І вийшов такий парадокс, що греко-кат. парох в Прошовій у двох селах на 1082 греко-католицьких парохіян має всего 24 українських душ, себто 2.2 прц. і аж 1058 (97.8 прц.) парохіян поляків, до котрих повинен би виголошувати проповіди по польськи, бож годі говорити по українськи для двох відсотків українських парохіян. Цікаво врешті, що саме задля тих двох відсотків була в Прошовій в осені мин. року двічі великанська поліційна експедиція з пристосуванням відомих метод, а сотки селян того села почувало тоді наче ворони по дубах у лісі і попід мостами. А всього там офіціяльно 14 українських душ.

Вертаю до теперішньої конскрипції. Передовсім не доручувано майже ніде двомовних формулярів А і то не тільки по селах, але і в Тернополі свідомій українській інтелігенції. За кожний двомовний аркуш треба було вести боротьбу з комісарями, нераз кільканацятьлітніми молодиками, з правила безуспішно. Лише горстка українців в повіті одержала двомовні аркуші і виповнила їх по українськи. Навіть на двомовних аркушах жадали польського письма, а самі комісарі писали все по польськи. З причини відмов двомовних аркушів у богатьох громадах приходило до спорів українських сторін з комісарями. Так було нпр. в Тернополі з одним з наших професорів (тут як завзятий ворог українців комісар жид лікар д-р Розенцвайг), котрому згаданий щойно комісар не дозволив виповнити самому списовий аркуш, а зробила це комісарша учителька Базякувна, списуючи зізнання по українськи польськими буквами, при чому згаданий польський жид комісар жадання нашого професора назвав провокацією. Так само не хотів він приняти українських зізнань від проф. Івана Боднара. Рівнож і від адв. д-ра Вол. Лисого не хотіли приняти українських зізнань і він їх досі не зложив. Подібних випадків у Тернополі були сотки і коли комісарі робили це супроти передових свідомих громадян інтеліґентів, то як вони доперва поступали супроти селян?!

Всюди ведено боротьбу проти жадання вписати мову українську — як загально жадали селяни і селянки — а вписували слово руська. Нпр. в Ходачкові Малім комісар Пельчарський ґімн. учитель з Тернополя (один з провідників ББ), накидався на селян за це жадання і не хотів писати слова українська. Розговірну мову руську чи виімково українську зазначувано тільки при голові родини, а при інших членах давано тільки дві малесенькі стрічки, які легко можна виповнити довільним словом. У мішаних родинах писано всіх за поляків (згідно з інструкцією Прушинського), хоч ціла родина уживає виключно української мови. Так нпр. в Ходачкові Малім греко-кат. Марію Вільґан записано за польку, а коли вона про це довідалася, побігла за комісарем аж до третьої хати і своїм дуже енерґійним виступом вимогла на ньому, що він змінив аркуш і вписав її як українку. На заміт комісаря, що її чоловік римо-католик, відповіла, що може бути і турок, але вона є українка і такою остане до смерти.

В Костусі селяни зажадали, щоби їх вписати як українців, а не як русинів, а на заяву комісаря, де поділися руські, відповіли, що руських вивішала Австрія, а по війні остали тільки українці. В Чарториї комісар Адам Новак, місц. учитель, грозив доразовим судом (!) тим, що жадали вписати їх як українців.

Та вже клясичний випадок, як переводжено в деяких селах конскрипцію, мав місце в Дітківцях, громаді віддаленій пять миль від Тернополя, коло самих Залозець. Тут комісар Ян Пйонтек з Ігровиці побив до крови селянку Настю Ремезу за те, що жадала двомовних формулярів А, чого свідками були Степан Ольшевський і Гриць Ремез. Ця завзята і патріотична селянка в ночі пять миль їхала до Тернополя, щоби доходити свого права. Документ цієї небуденної конскрипції є такий:

Свідоцтво лікарське.

Настя Ремез з Дітковець, пов. Тернопіль, побита нинішнього дня Пйонтком, оглядана в моїй канцелярії:

Оглядини виказують: 1) Під споївкою правого ока вилив крови досить великої степені. 2) Ніс опухлий, засинілий. На насаді носа ранка, з якої спливаюча кров засохла вздовж хребта носа. Слизниця носа по обох сторонах перекровлена, покрита сліпами засохлої крови. Засохла кров находиться рівнож в околиці обох носових дірок. 3) Побита нарікає на біль голови.

Оречення: Ушкодження тіла завдане тупим знаряддям, яке потягає за собою 5 до 7 дневну нездібність до праці.

За оглядини і виставлення свідоцтва почислено 5 зол.

Тернопіль, 10. XII. 1931.

Д-р Іван Яворський.

Побита внесла карне донесення до городського суду в Тернополі проти згаданого комісаря Яна Пйонтка за перестуиство ушкодження тіла з § 411 зак. кар. і закінчення дітковецької конскрипції відбудеться в карному суді.

Переведена щойно конскрипція була тут великим вишколом української національної свідомости і причинилася до її незвичайного скріплення і на загал наше населення здало тепер національний іспит. Торічня пацифікація і сьогорічня конскрипція двигнули нас найкраще свій національний іспит. Торічня пацифікація і сьогорічня конскрипція двигнули нас далеко вперед мимо того, що офіціяльні висліди перепису мабуть будуть і нині такі, яких приміри подав я вище з 1921 р. На папері можуть нас побити, але в життї ніколи!

Д-р Степан Баран

Масарик про національні меншости.

(Інтервю президента ЧСР. у польській пресі.)

Цими днями президент Масарик у розмові зі секретарем варшавського „польсько-чеського пресового порозуміння" ред. Вержинським ще раз зясовував своє політичне становище та особисті погляди на сучасні політично-національні взаємини в Европі, та зокрема висловився про европейські національні меншости. Цікаві виводи офіціяльного та найвищого репрезентанта чехословацької держави подаємо тут без ніяких коментарів так, як наводить їх празька „Народні Політіка" з 13. ц. м., вибравши з них для нас найцікавіші місця. Те інтервю появилося у недільному числі ендецької „Ґазети Варшавскої", якої співредактором є п. Вержинський.

Виходячи зі засади мирових договорів, Масарик сказав таке:

Бачимо сьогодня в Европі багато нервовости, але не можемо торкатися тих питань, бо це могло би лише погіршити положення. Признаю, що проблема меншостей є дуже важлива. Сьогодня це не є тільки чеська або польська проблема. Сьогодня нема держави, яка не мала би якої меншости; лише малесенькі держави, як німецький Ліхтенштайн або італійське Сан Маріно не входять під увагу. Це історична проблема, що має бути вирішена справедливим способом, але ніколи насиллям, або перевагою.

Сьогоднішній стан у Европі є ліпший ніж перед війною. Австро-Угорщина була великодержавою на папері, бо народи, з яких вона складалася, завзято воювали поміж собою. Росія була великодержавою, але впала, бо царат не міг задовольнити населення. Німеччина отверто виступила проти польської та французької меншости. Наслідком світової війни ці три абсолютистичні держави впали. Заник абсолютизму є визначною рисою сучасної доби.

Нації змагають до того, щоби добитися свободи. **Меншостям мусить бути дана свобода розвитку.** Свободу вважаю основною засадою. Абсолютизм є звязаний зі засадою централізму. Сучасна демократична доба ставить проти них **засаду автономії** в найширшому розумінню слова. Нам було тяжко будувати демократію, доки наші народи були поневолені. Люди, котрі не виховуються на свободі, є придатні до революції. „Єдиною зброєю невільника є зрада", — але зрада не відповідає людській гідності. Тому нашим завданням є виховувати громадян, які виростали би в атмосфері свободи та повної демократичности.

Ревізії мирових договорів, якщо мали би її переводити, не можна би переводити односторонньо. Вона могла би бути переведена тільки за порозумінням і згодою всіх, бож всі ми підписували ті договори. Договори являються реальною цінністю та не можна вважати їх клаптиком паперу.

——o——

З польської преси.

„Польсько-українські взаємини у Сх. Галичині".

Нова стаття б. воєводи Борковського у краківському „Часі".

I.

ВІДВІЧНА НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ І ВІДРУБНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ.

Б. львівський і познанський воєвода Пйотр Дунін-Борковський оголосив в недільному числі краківського „Часу" першу, надзвичайно обширну, частину статтей під повищим наголовком. Заторкнені у тій статті гостро актуальні питання галицьких відносин і польсько-українських взаємин, дарма, що починає статтю від дуже давніх часів, бо ще від — Казимира Великого. Перший уступ тої статті присвячений питанню, чи і наскільки наплив польського елементу зменшив національну свідомість українців, при чому порушує справу мішаних подруж і впливу віроісповідання на національність. Щойно потім переходить до питання можливости чи неможливости спольонізування українців та аналізує при цьому два головні засоби тої асиміляції, а саме польщення шкіл (утраквізаційний закон) і кольонізацію. Уваги на всі ці теми настільки цікаві, саміж теми такі близькі і болючі, що головні місця статті будемо подавати в цілості.

Коли йде мова про взаємини польського й українського населення на терені Східної Галичини, не від речі буде згадати, як ці відносини складалися в минулому. Казимир Великий прилучив Червону Русь, отже найбільшу частину нинішньої Східної Галичини, до Польщі. Він спирався на право наслідництва, але перевів злуку силою. Можливість зробити це діло повстала через наїзд татарів на Наддніпрянську Русь. Наслідком того підбою, розгін руського народу пішов в північному напрямку, куди хоронилися численні мешканці, тікаючи перед татарами, чи еміґруючи. Західна Русь залишилась відірваною і з часом стала легкою добичею Польщі.

Коли Червону Русь зайняли поляки, збільшилася хвиля німецької іміґрації до міста та розпочалася іміґрація польська. Німці в містах, подібно як у цілій Польщі, підлягли польонізації вже в XV. ст. Привілеї, надані польськими королями, зміцнили польський елемент. Також шляхом подруж чимало землі перейшло в польські руки з рук руських бояр. Ханля еміґрації польського люду розлилася широко на незайнятих землях в границях того краю. Червона Русь, вже майже безпосередньо після того, як її зайняла Польща, почала виглядати, як змішання двох народів на одному терені...

Те змішання носило від самого початку характер радше **механічного** змішання, ніж хемічного. **Не витворився новий нарід, остали два окремі народи.** Дозволю собі зацитувати два уступи з „Історії польської культури" проф. Ол. Брікнера: „Віроісповідання по містах, та головно по селах, гостро ділило **напливовий та тубильчий** елемент, так далеко, що Русь не признавала навіть королів Володислава (Ягайли) і Казимира, лише казала про короля Якова і Андрея".

„На соборі в Констанції був плян унії обох церков, а польський клир дуже неохоче глядів на цей плян, тому, що вмовляв у себе можливість повного окатоличення грецької Руси, не рахуючись з завзятим **спротивом** цілого населення, яке утотожнювало обряд з національністю".

Спираючись на вище цитованих твердженнях проф. Брікнера, можна дійти до пересвідчення, що вже тоді релігійна проблема **не була єдиною причиною** почуття відрубности православних русинів. Адже вони не говорили про окремих королів з релігійних мотивів. Очевидно, що національне почуття, яке тоді мала Русь, головну підпору бачило в окремій релігії. Нині справа настільки змінилася, що при ослабленні релігійних почувань приналежність до окремої церкви є радше демаркаційною лінією між народами, яка проте не є на 100 відс. точна. Є це лінія дуже подібна до тої, яка повстала на західних землях Польщі поміж католиками-поляками й протестантами-німцями.

Стан, описаний проф. Брікнером, не змінився зовсім впродовж дальших віків. Завсі**ди стоять проти себе два ріжні елементи** в нинішній Східній Галичині...

Конференції станиславівського владики у Варшаві.

„Век Нови" з дати 17. ц. м. приносить під заголовком „Конференції еп. Хомишина на тему українського питання в Польщі" таку телефонічну вістку з Варшави:

„Довідуємося, що перед 10-ти днями був у Варшаві в банкових справах епископ Хомишин зі Станиславова в товаристві нотаря Мельниковича зі Станиславова і редактора Назарука зі Львова. О. епископ перевів, здається, з деякими членами уряду політичні конференції, на яких мали обговорювати українське питання в Польщі. Про вислід акції еп. Хомишина трудно сказати щось позитивного тому, що конференції були довірочні".

На марґінесі тої нотатки „Веку Нового" зазначимо, що й до нас доходили вістки про те, що станиславівський владика разом з пп. Мельниковичем і Назаруком, мали вести у Варшаві якісь політичні розмови, між іншим з міністром Перацьким та б. львівським воєводою, а теперішнім віцеміністром Наконечніковим-Клюковським. Чи такі поголоски покриваються з фактичним станом, нам не відомо.

На господарські теми.

Хто винен?

Економічна скрута на селі, роля посередників і шляхи економічного підйому.

Академічні диспути й міркування про світову економічну крізу, її причини і її трівкість не богато помагають збіднілому українському селу. Годі заперечити вагу наукових економічних дослідів, а проте наш „менший брат" на селі, що не визнається в учених міркуваннях, жде негайно якоїсь помочі. Тому краще менше займатися теоріями про світову скруту, а приглядатися тому, що діється у нас.

Передовсім маємо до діла з обезціненням усіх продуктів. Чи через їх надпродукцію? Так, але тільки в частині. Є і друга сторона медалі, тої знижки цін, а саме *неоднородність сільськ.-госп. продуктів, їх погана якість і непропорціональна до якости доріжня продукції.* Факт є, що часто сам вигляд таких продуктів відстрашує покупця. Хочете доказів — гляньте на купу необмитої з глини чи землі моркви, петрушки, буряків то-що, гляньте на забруджені покладки, або сметану у надбитім ґлечику, прикриту шматиною сумнівної чистоти, гляньте на обліплені гноєм корови — чи те все не причиняється до обниження, до смішности рівеня с.-г. цін на внутрішньому ринку?

Другим неменшим лихом є *брак відповідної організації* і здобування чи пак вишукування ринків збуту. Гляньмо на збори філій С. Господаря, чи кооператив, а побачимо тривожне явище: селянство збайдужніло до власних життєвих справ і минаючи рідні установи — збуває на власну руку сільські продукти за безцін! Боротьба з цією байдужністю повинна стати головним гаслом нинішнього часу.

Третім лихом — це *посередники*, що викуповують по смішно низьких цінах усе, що можна викупити, та продають з великим заробітком селянську кервавицю. Скрізь їх повно — по наших селах, містечках, на базарах і торговицях. Несвідомий селянин, не вміючи собі порадити, стає жертвою такого посередника, якого одинокою ціллю є нажива.

Вкінці останньою запорою розвитку економ. життя — це нерозуміння в низах конечности співпраці кооперації з Сільським Господарем та взагалі доривочність акції, яку ведеться в напрямку піднесення сільсько-господарської культури. Якіж шляхи у теперішню добу конечні для економічного підйому села? Їх можна би вичислити по черзі: 1) конечність *негайного* освідомлення низів шляхом анкет, відчитів і викла-

дів, вказуючи на матеріяльні користи *зорганізованих мас*; 2) Тісна співпраця С. Господаря з кооперацією на основі *згори продуманого й уложеного пляну в ділянці* піднесення сільсько-госп. культури, а саме раціональної годівлі, приміненої до неї управи ріллі і продукції плодів сільського господарства високої якости; 3) Поборювання усякого роду посередників через освідомлення широких шарів селянства, що нема поза організацією місця для народніх визискувачів; 4) Наладнання й обдумання ринків збуту; 5) Творення і підтримування рідного промислу, щоби визволити кооперацію від примусу перепродувати чужі вироби; 6) Освідомлення мас про конечність здержати всяке *борґування*, а торгувати тільки за готівку, евентуально застосувати на селі товарообмін; 7) Виконання цих постулятів переводити у життя точно, негайно і фахово.

Ось якими шляхами мусимо йти, щоби діждатися економічного підйому села, а в слід за цим і всіх наших організацій. Переводить їх у нас одинокий „Маслосоюз", але теж лише у маленькій частині, бо подумати тільки, якою він був би могучою організацією, колиб так тільки 1/10 українського селянства в Польщі була у нім згуртована!

Світова і наша кріза одно нас навчать, а саме думати правильними економічними катеґоріями з полишенням самохвальби, але успіх в інтересах в нашій українській дійсности залежатиме від нас самих нашої праці, організованости і фаховости.

М. Девоссер.

„Конскрипція має дати правдивий образ...“

(Звідомлення з місць.)

ЛЬВІВ.

Повідомляють нас, що конскрипційний комісар Адам Кухарський, прийшовши в домі при вул. Льва Сапіги ч. 67 до п-і Марії Стецьків-Хшановської, вписав їй на її домагання в рубриці: матірна мова — „українська“. Але її синкові не хотів вписати української мови, не зважаючи на її настирливі протести.

При вул. Пільнікарській ч. 14. в помешканні 3. явився конскрипційний комісар, який питав господиню дому, якою мовою вона говорить. Коли вона сказала, що по українськи і так просить записати, він відповів з криком: „Поцо? Нацо тего? Длячеґо?“ Після того пописав щось, але аркуша ніхто з домашніх не підписав є тому, не знати, як він той аркуш виповнив.

ЛЬВІВЩИНА.

У нас у *Збоїсках* під Львовом влада назначила списовими комісарями самих поляків, хоч населення Збоїск у 70 прц. — це українці. Списували аж пять днів, що виразно свідчить про те, що між комісарями були такі, які ледви вміли писати, хоч є в селі багато наших людей з вищою освітою. Але щож, коли це українці!

З початку спису не хотіли дати нікому двомовних аркушів. Щойно делеґація зложена з 15 громадян на чолі з парохом, яка ходила до комісаря зі староства, виборола, що дали потім двомовні друки. Одначе їх все одно виповнювано тільки по польськи, хоч громадяни домагалися української мови. *Свій.*

В селі *Сорокак*, пов. Львів, подав гром. уряд пятьох громадян-українців на конскр. комісарів. Староство цей список відкинуло, а секретар староства Паньчишин казав: „Якби громада була іменувала хоч одного поляка, то той список може був би затверджений“. Конскр. комісарями іменовано самих поляків (у тому одного зі Львова), хоч село чисто українське (є в ньому всього 5 поляків). Конскрипцію переводили, як і по інших селах.

РОГАТИНЩИНА.

У нас переводили спис населення не краще, як по інших повітах. Звідусіль приходять скарги й нарікання українського населення, що конскрипційні комісарі не питали його про мову і записували, що і як хотіли. В селі *Бабинцях* конскрипційний комісар Хроміцький не давав підписувати виготовлених аркушів, вимовляючись тим, що, мовляв, „нікому з хлопів не дасть підписати, бо йому поломлять усі пера“. В *Підгородю* було так само. Комісар Міхал Стрілець не тільки не давав до підпису виготовлених аркушів, але й не позволяв вглядати, що він сам писав. У *Ферліїві* конскр. комісарями були самі поляки, які виповнювали аркуші звичайним олівцем і так давали підписувати. У *Псарах* комісарі не питали цілком про мову, а на запит, чому того не роблять, відповідали цинічно, що це людей не обходить.

ГРИМАЛІВЩИНА.

У Грималівщині перепис пішов дуже крутим шляхом. Конскрипційні комісарі не питали майже нікого про віру та мову; не позволяли тим способом вписуватися за українців. Як хто обстоював свою національну приналежність, то вписали йому в рубриці „матірня мова“: „руська“.

Учитель з *Крутилова* позаписував у Крутилові та *Волиці* всіх за поляків, у *Саджавках* більшу частину за поляків, а решту за „русинів“; твердив, що це все одно...

В *Остапю* інтервеніював сам староста, а в *Пагоці* поліція, бо люди протестували проти зловживань. Не хотіли давати двомовних аркушів, а інших населення не хотіло виповнювати. Врешті приносили комісарі двомовні аркуші, але виповнювали їх всетаки польською мовою.

Населення Грималівщини дуже невдоволене переведеним переписом, а деякі люди просто сміються і кажуть: „Поляки одурять самі себе, бо не знатимуть справжньої дійсности, дуритимуть себе числом“...

та за 26.000 зол. і питається скільки коштував дарунок для президента, себто замочок у Віслі. Останні потягнення президента, як визначування денного порядку надзв. сесії, відкладання бюдж. сесії і т. д. говорять про недостачу безсторонности президента. Предс. Бирка прикликає бесідника до порядку.

Шеф президентової канцелярії д-р Хелчинський відповідаючи на закиди сказав, що у през. прелімінарі є вже видатки на військовий кабінет, а давніше ті видатки були в мін-стві військових справ. Щодо замку у Віслі, то його подаровано зі шлеського бюджету.

Бюджетовий прелімінар президента з внесеннями референта прийняли.

Гітлерівський напад на б. міністра.

БЕРЛІН. 16. XII. ПАТ. Гітлерівці уладили вчорашньої ночі протиурядові манифестації в одному з більших ресторанів у Берліні. У хвилині, коли явився в льокалі б. міністр внутрішніх справ д-р Вірт, на його вид ґрупа гітлерівців счинила крик проти нього, при чому почали гуртками напирати на бувшого міністра. Тільки з великим трудом удалося особам, що були в товаристві д-ра Вріта, оборонити його перед побиттям. Демонстранти заняли всі телефони, щоб унеможливити покликання поліції. Коли до льокалю увійшов нарешті поліційний відділ, що робив оподалік службу, не застав уже ніяких манифестантів.

Взивають Гінденбурґа уступити.

БЕРЛІН. 16. XII. ПАТ. Східно-пруська рільнича палата в Кенігсберзі ухвалила вчора більшістю 2/3 голосів резолюцію гітлерівців, що взиває президента Гінденбурґа уступити. Пленарні збори, сказано в резолюції, упросили президента палати Брандеса, щоби заявив президентові республики таке: Хлібороби Східних Прус бачать, що президент республики безсильний супроти нинішньої системи. Находячися в цілковитому господарському упадку й в стані моральної депресії, хліборобство Східних Прус звертається до президента республики Гінденбурґа з проханням, щоби сам і теперішній уряд уступив місце людям, які захоплені боротьбою й вірою одинокі можуть врятувати хліборобство й увесь німецький нарід.

Величезні зловживання в Радянщині.

Радянський уряд рішив перевести основну реорґанізацію свого розподільного апарату. Звільнено зі служби багато директорів і начальників головно з трестів: тютюневого, консерв і текстильного промислу, а також багато вищих службовців із централь розподільних точок. Всіх вичеркнено з комуністичної партії й поставлено в стан обвинувачення. Викрито великі зловживання й неправильности при постачанні навіть продуктів, яких було досить. Вийшли на яву факти просто неправдоподібні, як розсилання зіпсутих товарів, транспорти муки, цукру і каші в діравих мішках і нечуване марнування всяких артикулів. Одночасно стверджено, що в деяких роздільнях наслідком недбальства службовців накопичувалися величезні запаси ріжних товарів, які псувалися й гнили, а це спричинювало величезні втрати.

Карна акція проти керовників т. зв. фабрик збіжа з державних господарств за доставу недостаточної кількости збіжа, йде тепер по цілій Україні. Пятьох директорів поставлено в стан обвинувачення, 35 потягнено до відповідальности. Між ними є такі, що зі своїх районів не дали після жнив ні одного пуда зерна.

Ситуація в Манджурії.

МУКДЕН. 16. XII. ПАТ. На основі японських інформацій китайські війська разом з ватагами вояків, звільнених з армії, розпочали офензиву на місцевости Тієн-лін, Ген-чія-тун і Ню-Чан, значить, на три важні точки, боронені японськими військами на лінії полуднево-манджурської залізниці. На думку японської військової влади наступ наказав марш. Чан-сує-лян, що хоче цим робом віднискати втрачений авторитет.

МОСКВА. 16. XII. ПАТ. Радянська преса довідується, що японці встановили постійну летунську комунікацію між Мукденом і Харбіном. Повітряною комунікацією користується тільки японське військо.

ОСТАННІ ВІСТИ

НАГЛЕ ВНЕСЕННЯ В СПРАВІ УКРАЇНСЬКИХ ҐІМНАЗІЙ.

На денному порядку сойм. засідання 18. ц. м. є внесення **Укр. Клюбу в справі зачинення 3 українських ґімназій у Сх. Галичині** та нагле внесення опозиції в справі виб. надужить в окр. Перемишль.

СПРАВА БИТТЯ ШК. ДІТЕЙ.

Напасти ББ. на украпських членів осв. комісії.

На засіданні освітньої комісії розглядали внесення Кл. Нар., ХД., Стр. Люд., НПР. і ППС. у справі биття шк. дітей за це, що не купували карток на імянини марш. Пілсудського.

Представник уряду пояснюючи справу твердив, що дітей били за щось іншого, не за імянинові картки. Вчителів, які провинилися проти заборони биття дітей з 1921 р., вже притягнено до відповідальности.

Підчас дискусії в освітній комісії прийшло до бурливих подій між представниками Українського Парл. Клюбу **Рудницькою та Великановичем** із одного та послами з ББ. з другого боку. **Пос. Рудницька** заявила, що піддержує внесення опоз. клюбів тимбільше, що ті надужиття торкалися теж українських дітей та зазначила, що навіть у Росії і Німеччині не домагалися таких доказів підданства, як це мало місце з українцями у Польщі. (Посли ББ.: Це безсоромність! Берлінська аґентка! і т. д.). Предс. пос. Яворська прикликала пос. Рудницьку до порядку. На це пос. Рудницька відповіла, що має право говорити в тій справі, тимбільше, що в 1930. зарядили пацифікацію, якої не бачили за царату. За ті слова пос. Рудницьку предс. знову прикликала до порядку. Коли вкінці їй не позволили обговорити пол. боку імянин. імпрези, пос. Рудницька зреклася голосу. Зчерги промовляв **пос. Великанович**, який запротестував проти нерівного трактування членів комісії. Після того протесту **представники Українського Клюбу вийшли зі салі.**

Пос. Корнецький (НД) зголосив внесення, щоби уряд, головнож мін-ство освіти вияснило публичним органам, що побуджувати пошану для членів уряду биттям є дуже непедаґоґічне та понижує польську школу в опінії цивілізованого світа та щоби сойм візвав уряд, аби здав звіт із доходів і видатків комітету, що висилав картки на Мадейру.

Комісія прийняла таке внесення пос. Помяновського (ББ): Сойм взиває уряд, щоби в можливо найкоротшім часі предложив проєкт закону, який касує фізичні кари в тих школах, де вони досі є, як останки давніх правних форм і виховних систем із займанницьких часів.

СОЙМОВА БЮДЖЕТОВА КОМІСІЯ.

16. грудня соймова бюджетова комісія радила над бюджетовим прелімінарем на 1932/33 Опісля приступила до нарад над прелімінарем бюджету президента держави. Прелімінар цей виносить у доходах 203.500 зол., у видатках 3,284.000 зол. Замість 300.000 зол. згідно з бажанням президента має виносити 250.000 зол., бо президент зрікся 15 проц. додатку.

Пос. Римар (НД) каже, що довідався, що для Спали закупили 80 ґінчих собак по 400—500 зол., а служба тих собак буде коштувати 120.000 зол. Видаток це невеликий, та може вразити голодних і безробітних людей. Пос. Хондзинський каже, що бюджет президента за великий. Пос. Чапінський згадує про купно ав-

Новий уряд в Еспанії.

МАДРИД 16. XII. ПАТ. Кабінет Азани уконституувався. Листа кабінету змінилася остільки, що міністром закордонних справ став Залюста а не Леру. Міністр комунікацій досі не визначений. Президент Замора затвердив склад кабінету, який в четвер стане перед парляментом.

Біржа.

Гроші.

Американський долар 8·93·00—8·91·00, канадійський долар 7·50·00—7·55·00, чеська корона 0·26·25—0·26·50, австрійський шілінг 1·14·00—1·15·00, румун. лей 0·05·00—0·05·50, французький франк 0·34·80—0·35·00, швайцарський франк 1·73·00—1·73·50, фунт штерлінгів 29·50·00—30·00·00, радянський червінець 0·00—0·00, німецька марка 2·11·70—2·11·75

Золото: 20 корон 39·50·00—40·50·00, 20 франків 36·00·00—37·00·00, 20 німецьких марок 00·00·00—00·00·00, 10 російських рублів 51·50·00—52·50·00.

САМОПОМІЧ МАЛОГО НАРОДУ.

Сучасна господарська скрута проявляється в кожному краю Европи в інший спосіб. Вона вправді загально поширена, але положення кожної держави залежне від багатьох чинників, так що ступінь та обсяг явищ, які означуємо збірним поняттям „крізи“, ріжняться життєвими умовинами кожнього народу. З тих причин виступає господарська кріза інакше у Німеччині, інакше в Англії, інакше у Франції і т. д.

Так само Швайцарія має своє відмінне положення в тому широкому коловороті економічних явищ сучасної доби.

Як всюди, так і в малій Швайцарії події на міжнародньому ринку діткнули найбільше експортовий промисл, — між тим і хліборобство у великій мірі в його тваринній продукції з побічними вітками, які були здані на вивіз (сири, препарати молока, а в части й вино).

Між промисловими виробами Швайцарії потерпіли найбільше в останньому часі три галузі: годинникарство, ткацтво й коронкарство і фабрикація машин.

Виріб швайцарських годинників славний на цілий світ. Нині побиває його конкуренція американська, німецька й французька. Найболючішим ударом були імпортові мита великих держав.

Щож роблять швайцарці для своєї оборони? Передовсім не нарікають і не падуть у розпуку. Зменшили виріб годинників, всі підприємства злучилися в картель, стараються виробляти лиш найлучші годинники. Слабші годинникарі взялися до грамофонів, радія та оптичних і електричних приладів. Так само переводять доцільні зміни в інших галузях промислу.

Ту загальну характеристику можна доповнити явищем, вельми важливим для малого народу. Всі швайцарці, німецькі, французькі й італійські — пронизані саможертвенною любовою до своєї країни. В цьому неначе вродженому почуванні вяжеться любов до свого гарного краю, історії свого кантону й стара традиція своїх предків. Цей самозрозумілий патріотизм проявляється на господарському полі способом, який зливує кожного стороннього.

Швайцарець купує завсіди наперед швайцарський виріб, а чужий щойно тоді, якщо такого в краю не витворюють!

Клич: Свій до свого виконують там послідовно аж до кінця! Так у великих справах як і в дрібницях!

Країна мала, окружена кріпкими державами. Колиб населення не оборонювало своєї краєвої праці, то Німеччина, Італія й Франція довели би дуже скоро швайцарський промисл до упадку. Швайцарець вихований вже замолоду, в родині й у школі, та громадянськими установами так, щоби все був солідарним. Купує тільки швайцарські вироби і тим чином охороняє краєвий, рідний ринок і працю.

Ця річ така самозрозуміла, що про неї там і не говорять! У практиці цей послідовний клич: „Свій до свого“ приносить за собою тихий, систематичний спротив для усіх чужих товарів. На заміти сусідів, що так не годиться, там навіть не відповідають. Мовчаливий, тихий бойкот чужих виробів в Швайцарії так вкорінився, що став народнім правилом.

У цьому тайна, чому малій Швайцарії краще ведеться у часи господарської крізи, ніж іншим народам.

За „Venkov-ом“ д-р О. Бариляк.

Нова культура на селі.

Недавно я був в однім селі на Поділлі на ювилейнім концерті „Рідної Школи“. Село, як село, майже чисто українське і дещо свідоміше ніж пересічне: є своя кооператива, своя читальня і Сокіл і кружок „Рідної Школи“ і при читальні дута орхестра.

Програма концерту була: реферат, кілька деклямацій, кілька точок хору, мішаного і дівочого і кілька виступів орхестри. Все виконане місцевими силами: дириґент хору — місцевий дяк, дириґент орхестри — сільський парубок, котрий навчився дириґувати від якогось еміґранта-наддніпрянця. Режисеркою деклямацій і взагалі цілого концерту була абсольвентка ґімназії, теж місцевого сільського походження, тільки реферат мав інтеліґент із міста.

Зараз на початку мене приємно вразило, що дівчата з хору були в чобітках, а не в панчішках і мештиках, як це видно нині по селах. Мені сказали, що це дяк виміг на дівчатах, що вони виступили в чобітках, бо інакше він сказав, що не буде вчити хору і не буде дириґувати.

Але взагалі весь концерт зробив на мене приємне враження: всі точки були виконані добре, без зайвих довгих павз між точками і без крику на сцені. Публика, що виповнила салю в числі понад триста осіб, переважно молоді, але були і старші, заховувалася примірно, не галасувала і не плескала занадто, зовсім як на порядним міськім концерті. Дута орхестра, — що виконала дві вязанки українських пісень і якісь два німецькі кусники, — як на замкнений простір і ще до того маленьку читальняну салю, була за голосна, але може це якраз було на селянські нерви і смаки.

Взагалі це був концерт, як концерт, а не якась карикатура концерту, як це часто можна бачити по селах тай ще зі шлийками поверх вишиваних сорочок у хористів-хлопців, або, як то бувають пародії театральних вистав на сільських сценах.

Одначе мені головне тут не концерт і як він пройшов, а головне щось друге. А саме, коли я так дивився на той концерт тай ще подумав, скільки праці і часу посвятили ті двацятьшість хористів і хористок і ті двацятьчотири музиканти і оба дириґенти, а, що важніше, скільки дисципліни і внутрішнього нахилу до організованости виявили вони, заки приготовили концерт і скільки заінтересування загальними справами виявило село, котре масово прийшло на концерт і так примірно заховувалося, тай ще коли я подумав, що в тому селі йде своя робота в кооперативі, читальні і Соколі, так мені стало ясно, що тут маємо до діла з новим, післявоєнним духовим виглядом села, або завдатком на нього, зовсім іншим від того, який був перед війною і від того, який був безпосередньо по війні. Видно, що крикливість, розперезаність і просто деморалізація, які були безпосередньо по війні, минули, або є на добрій дорозі, щоби минути, і видно, що нерви помалу успокоюються і смаки викорінюються. Мораль, здається, вертає до давнього, передвоєнного стану. А що найважніше, то культура й освіта на селі в порівнанні з тим, якими вони були перед війною, пішли багато вгору, а потім, національно-організаційне життя, як здається, вже найшло своє властиве річище, котрим трівко і нестримно пливе вперед, не оглядаючися на ніяку опіку з міста і на ніяку інтеліґентську поміч.

На всякий випадок у нашім повоєннім селі росте, твориться на наших очах нова, своєрідна культура, творяться нові форми національного життя і праці, які є багато інакші від тих, що були перед війною. Нинішне наше село і селяни зовсім інакше виглядають ніж те, не скажу, наївно-романтичне і примітивне село Федьковича, Устіяновича, Квітки чи Марка Вовчка, або й ще новіше, жорстоко-траґічне і теж примітивне село Стефаника чи Мартовича.

Гадаю, що те нове село, як зрештою і ціла наша сучасна інтеліґентська психіка і матеріяльна дійсність, ждуть на своїх нових співців, критиків і психольоґів. Так щож, коли наші нинішні співці, критики і психольоґи, все одно, з Вікон і Нових Шляхів чи Вістника й „Українського Голосу“, чи навіть „Дзвонів“ волять співати про залізо-бетони, срібні і діямантові переливи і всякі промінні, нехай мені буде вільно так висловитися, почвари і віддаватися, вправді може дещо конкретнішим, а всетаки для пересічного читача мало зрозумілим міркуванням про внутрішній динамізм, вольовий первень і т. д., а всі разом прямують тільки до викінченої европейської форми, замісць щоби вдуматися в нашу власну психіку, ідеольоґію й нашу дійсність і витягнути з них квінтесенцію та зобразити її в такій формі, на яку нас стати і до якої ми зросли?!..

Іван Билина.

Великий банковий і біржевий крах в Америці.

ЛЬОНДОН. 16. II. ПАТ. Величезне враження викликав у Сіті крах Федерального Національного Банку в Бостоні, який вчора закрито. Депозити банку досягають 56 міліонів. Банк мав 5 філій в Бостоні і 7 заміських, всі у стейті Масачусетс. Невиплачення депозитів у тих сімох менших містах припинило всяку передсвяточну торговлю. Під враженням цього краху нюйорська біржа формувалася дуже відємно. Сталеві акції осягнули курс найнижчий від 20 років. Повстала панічна продажа, в часі якої продано 2.600.000 акцій. Аж пізніше, наслідком звишки ціни пшениці на 2 1¼ цента на основі інформації, що Канада продала один міліон бушлів пшениці на експорт, біржа поправилася і ціни вернули до попереднього рівня. Фунт в Ню-Йорку при закритті біржі виносив 3.46 зі сильною тенденцією.

Свято Богданівки.

З приводу 10-ліття тамошньої читальні „Просвіти“.

Від Редакції: Ця стаття, написана безпосередньо по святі, появляється щойно нині наслідком завалення останніх чисел „Діла“ актуальним матеріялом.

Подаючи в понеділковому числі „Діла“ (ч. 282) коротке звідомлення зі свята 10-ліття читальні „Просвіти“ на Богданівці, заповіли ми, що до того свята ще вернемо. Нині містимо, дотримуючи нашого слова, короткий зміст виголошеного на академії реферату п. Луцького і ширшу згадку про сам концерт.

I.

Богданівка — говорив п. Луцький — це стара підльвівська оселя, якої початків треба дошукуватися в часах облоги Львова військами Хмельницького, який на полях і городах нинішньої Богданівки таборував. У тому часі і пізніше стали там поселюватися перші мешканці, очевидно українці, але хати їх були порозкидані на широких просторах і якоїсь тіснішої організаційної звязи між мешканцями Богданівки не було.

З вибудуванням залізничої дороги, зокрема залізничого двірця у Львові, на Богданівці стали закуповувати собі парцелі і поволи будуватися дрібні залізничі службовці, почтовці і т. д. Самі бідні і т. ск. на дорібку — почали вони думати зразу про українську орґанізацію. Довго йшли про це балачки, але до війни таки до нічого не дійшло. Щойно в часі війни здвигнено заходом кількох активних та метких одиниць церковцю-барак (1918), яка й стала тим джерелом, з якого українське життя на Богданівці поплило широким руслом. Першим парохом на Богданівці був о. Вол. Федусевич.

Маючи вже свою рідну церковцю, стали богданівчани мріяти і про свою читальню. Та польсько-українська війна перебила все. Щойно 2. жовтня 1921 року відбулися установчі збори читальні, на яких вписалося відразу 137 членів (тепер має читальня 180 членів). Першим головою читальні став п. Антін Чайковський, першим поважнішим жертводавцем п. Шведик.

Спершу читальня містилася по приватних домах, але що це мало поважні невигоди, то члени рішили приступити до будови читальняного дому. Змаганням богданівчан пішов назустріч митр. Шептицький, що в 1923 р. подарував велику площу під будову Нар. Дому. Негайно члени читальні забралися до праці, щоб на тій площі станув величавий Нар. Дім, а тимчасом вибудували собі скромну читальняну домівку в куті площі; посвячення тої домівки відбулося в грудні 1924 р.

Одначе акція в справі будови величавого Нар. Дому не повелася, бо була понад сили і спроможність богданівчан. Не помогли й апелі до Львова та цілого краю. Скінчилося на тому, що затягнено фундаменти під велику будівлю, які стояли так кілька літ. Про те, скільки при цьому страчено людської енерґії, праці і нервів, уже й не говоримо.

Щойно в мин. році богданівчани, навчені сумним і гірким досвідом, сказали собі, що покладаються виключно на власні сили і збудували на площі від дороги кооп. дім, де дуже гарно працює спож. кооператива „Зоря“, а в осени цього року поставили на частині фундаментів від дороги довгий партеровий дім, у якому будуть від вулиці крамниці (в числі 5), а від подвіря помешкання. На жаль, того дому вони не вспіли покрити перед зимою і щойно на весну можна буде віддати його до вжитку. Поважні чинші, що їх приноситиме цей дім, будуть обернені на дальшу розбудову чит. дому. Таксамо покрито зверху величку входову браму (від неї зачинали колись будову Нар. Дому!), в якій є тепер від вулиці льокаль для фризієра, а від подвіря магазин кооперативи.

Тут слід іще зазначити, що в 1926 р. заходом теперішнього голови читальні п. Яроша основано при читальні посмертну касу. В читальні гуртуються тепер старші і молодші; останні мають ріжні гуртки: хоровий, аматорський, музичний і т. д. Є також окремий ремісничий гурток молоді. Не повелися тільки ще досі заходи в справі оснування приватної української школи.

З того видно, що підсумки 10-літньої праці читальні, не зважаючи на всі труднощі, дуже великі. Читальня згуртувала у себе всіх ідейних і свідомих людей на Богданівці, має вже тепер ду-

же поважне майно в нерухомостях, а кооператива „Зоря“, яка працює ледви від року, заложила недавно ще дві свої філії (на Сиґнівці і при Кульпарківській вул.). Крім того недавно основана при кооперативі фабрика чорнила до чобіт („шварцу“) і синки працює дуже добре і затруднює вже тепер кільканацять робітників. Усе те може наповнити справді кожного члена, а зокрема виділового читальні на Богданівці гордістю, бо виділи читальні за одно десятиліття можуть виказатися наглядними успіхами своєї праці.

II.

На академії виступав мішаний хор під проводом проф. Сича тричі („Наша славна Україна“, „Ой пряду, пряду“ і „Засяло сонце золоте“). Хор не дуже численний і, як ми чули, працює віднедавна, а проте зі свого недільного виступу може бути вповні вдоволений. Є в цьому гурті добрі, свіжі голоси, слідно було й деяке вишколення, так, що загально треба признати виступи хору вповні вдатними. З вдячности за працю обдарували члени хору свого диригента кошем цвітів.

Те саме можна сказати і про виступ мандолінової орхестри (7 осіб), що пописувалася вязанкою народніх і стрілецьких пісень. Той виступ приняла публика також щирими оплесками. Крім того було сольо на ґітарі, одначе воно вражіння не зробило, як без більшого вражіння пройшов і виступ двоїх скрипаків (п. Стефи Романович і п. Марка).

Щодо деклямацій, яких було дві: „До молоді“ Старицького (виголосила п-а Ольга Кравєвська) і „Ростем“ Романа Завадовича (виг. п. Волод. Повзанюк), то вони обі виголошені були з вервою і зрозумінням та обі зробили на присутніх найкраще вражіння. Шкода тільки, що не було деклямації діточої!

Закінчено академію многоліттєвіями і співом національного гимну.

На закінчення ювилейного свята відіграв аматорський гурток читальні (реміснича молодь) драму Старицького „Невольник“. Вистава ця відбулася вечором теж у битком набитій салі.

Берестейський процес.

(39-ий день.)

У середу дальше промовляв **прок. Равзе.** Говорив про приготовлювання рев. кадр міліцією ППС. Прокуратор не вірить, щоби на краківськім конґресі, в якім узяло участь ок. 50.000 людей, було лише 56 міліціянтів, як твердили деякі свідки. Себто, з того виходить, що свідки говорили небелиці. На викладах для міліції говорили про вибухові матеріяли, про здобування барикад і вул. бої. Тут покликалися на Жореса, доказуючи, що ППС. старалася заступити армію міліцією. (Обор. Бенкель енерґічно притакує головою). Фактичним керманичем молоді був Дібоа, він уладжував вправи міліції. Дальше прокуратор говорив про приготування до замаху на Пілсудського. Чи можна говорити, що ППС. не відповідає за ці акти? — питається прокуратор і відповідає, що найбільш відповідальним є обв. Барліцький. Згадує про боївки в соймі і візитівку Дашинського та питається: „Відколи то не вистарчає для оборони маршала сойму марш. сторожа?“ (Адв. **Рудзінський:** Від 1929). Всі обвинувачені зложили приречення працювати для держави, а рівночасно присягли на краківськім конґресі, що будуть боротися проти уряду (обв. Мастек сміється). Першу присягу зломили, в другому випадку не допустилися кривоприсяги. Обв. сіли в Кракові на коня сили, а той чвалом поніс їх до Берестя. Приступили до зревольтування мас. Мали вдарити рівночасно в 22 містах. Коли доходить до революції, кермують нею партії, коли революція не вдасться, кажуть, що Бог причинився до упадку. Барліцький на вічу в Дрогобичі говорив, що треба вихіснувати всяку нагоду, до страйку, а зброю доставлять. Дальше прок. говорив про вплив акції Центроліву у Сх. Галичині. (Обв. не дуже цікавляться промовою прокуратора. Мастек. Дібоа, Цьолкош їдять спокійно цукорки). День 26. VIII. визначили на маніфестації та поручили, щоби міста з усього краю зголошувалися до сойму. Себто штаб організації був у соймі. Юрбі із 180 міст поручили зібратися в Варшаві (Дібоа щось кричить, прок прикликає його до порядку). Прокуратор кінчить заявою, що не хоче, аби оборона кидала піском в очі. Стверджує, що суд. слідство устійнило вину обвинувачених. Прем. Славек після крак. конґресу заявив, що винуватці будуть притягнені до відповідальности. Годі їх було скорше притягнути до відповідальности, бо були послами. Назвища обв., крім Савіцького, були відразу в актах у справі крак. конґресу (обв. Кернік хитає головою на знак, що його назвища там не було). Вчинки обв. підпадають під § 101. ч. 3. к. к., тому вносить, щоби суд їх покарав.

Прок. **Ґрабовський** каже, що цей процес зродила пристрасть. „Тепер пригноблює нас змора. Обвинувачені не виконали ще задуманого проступку. В крим. процесах стає екс-злочинець, який може жаліє свого вчинку та прихильно глядить на родину вбитої жертви. Зате тут маємо до діла з проступком із перманенції. Який небудь буде присуд, ті панове вийдуть із тим, з чим прийшли“ (Ліберман і Цьолкош сміються). Не знаю, що тут смішного. (Прагер: Ні, це правдиве, воно смішне). Прок.: На мою думку це страшне, бо як говорив св. Струґ, Польща переживає „народові ночі“, бо вона роздерта на два табори. Треба скинути зі себе примари, що кожній гурток, який переходить вечором вулицями Варшави, це революціонери. (**Мастек** на весь голос кричить щось. Предсідник приказує вивести його зі салі).

—o—

Демонстрація безробітних у Льондоні.

ЛЬОНДОН 16. XII. ПАТ. В дільниці Вестмінстерській були вчора пополудні заворушення, викликані великим походом безробітних, що прибули зі всіх дільниць Льондону. Похід прийшов з наміром вислати депутацію до міської влади. Маніфестанти здержали цілковито нормальний вуличний рух, тому поліція була приневолена розганяти юрбу силою. Серед юрби несли червоні прапори зі знаками молота і серпа.

Після арештування директора „Кредітамштальту“.

Як ми вже повідомляли, директора австрійського „Кредітанштальту“ Еренфеста арештували в Лісбоні в готелі „Мірамаре“. Хоч між Португалією та Австрією нема конвенції, то австрійський уряд домагатиметься мабуть видачі дир. Еренфеста. Дир. Еренфест запротестував проти арештування, бо, як твердить, він не винен, що „Кредітанштальт“ заломився. Від двох літ Еренфест був представником банку на зах. Европу з осідком у Парижі.

Один із португальських адвокатів робить заходи, щоб Еренфеста увільнили.

Віденська преса зазначує, що богатьох виновників заломання „Кредітанштальту“ треба би шукати у Відні і вони разом із Еренфестом повинні відповідати перед судом за міліонові надуження на шкоду могутнього колись банку Ротшільдів.

Присилайте передплату!

НОВИНКИ

— **Гостинний виступ д-ра Тисяка у „Цвіркуні“.** Пригадуємо, що нині (четвер, 17. ц. м.) виступить знаний український оперовий співак д-р Тисяк на сцені „Цвіркуна“ в народній опері Артемовського „Запорожець за Дунаєм“ в ролі Андрія. Зачуваємо, що зацікавлення тим виступом молодого співака серед нашого громадянства дуже велике. Після „Запорожця за Дунаєм“ піде популярний образ зі співами й танцями Нішинського „Вечерниці“. Білети скорше купувати в Нар. Торговлі (до 6. год. веч.). Початок вистави: год. 7.30 веч.

— **Кінематографічна вечірка УФОТО.** В суботу, 19. грудня, в 18. год. вечора на виставці української фотоґрафіки в Академічному Домі, Супінського ч. 21. виголосить Ю. Дорош виклад про кінематоґрафію. Після викладу інж. О. Пежанський висвітлить кілька своїх аматорських фільм на кіно-апаратах „**Pathe Baby**“. У неділю, 20. грудня, в 18. год. вечора проголосить жюрі список відзначених авторів, опісля роздадуть нагороди та почесні грамоти.

— **Із краєвої хроніки.** У звязку зі зловживаннями в доставі ріни на шляхи Жовкінщини арештували сьогодні ще інж. Пордеса. — З складниці дорогоцінностей при Марійській площі у Львові забрали дві пані-злодійки коробку з брилянтами й спокійно віїхали трамваєм. — При вул. Длуґоша ч. 1. львівська поліція накрила ще один „терем кохання“ під управою акушерки Кат. Марковської. — Перед наглим судом у Львові стане спричинник родинної трагедії Тікер; про це писало попереднє „Діло“.— У львівського воєводи відбулася нарада станиславівського, краківського та тернопільського воєводів у справах господарських і політичних. — Львівська злодійка привела з головного двірця до міста Ольгу Чорнош з Вуглівки, пов. Кросно, забрала їй 50 зол. і зникла. — Перед наглим судом у Перемишлі може станути Дмитро Черко, арештований під замітом вломy до крамниці А. Нойберґера в Ковалях, ярославського повіту, та зранення її власника вистрілом із кріса.

— **З усієї Польщі.** Над Балтійським Морем буря; кораблі шукають захисту у пристанях. — Над Варшавою пройшов буревій; вітер повалював плоти, телефонічні стовпи. — Ровери, повозки, мисливська збруя, верхові коні і інші предмети роскоші підлягатимуть податкові. Податку від роверів не платитимуть лише ті, що доїзджають ним до праці та шкільна молодь — до школи. — У роковини смерти першого президента держави Нарутовича відбулася святочна панахида у Варшаві — у приявності президента, міністрів і представників чужинецьких дипльоматів. — Під замітом вибрання з каси 10.000 зол. постановила варшавська міська рада звільнити від праці інжинірів Ґмлера та Стулковського.

— **По широкому світі.** Над Литвою пройшов буревій та ушкодив комунікацію. — На Лотві постановив уряд запровадити цукровий монополь і підвищити ціну залізничих білетів на 20 проц. — Біланс закордонної торговлі Німеччини за листопад виказує перевагу вивозу над довозом на суму 267 міл. марок. — На північних берегах Сардинії лютував буревій та знищив пристаневі уладження в Перте Торес. — На північних берегах Африки буревій заподіяв великі шкоди, головно у Тунісі. — У Бан-коку знищила пожежа 500 домів у торговельній китайській дільниці; 2000 осіб без даху над головою, шкоди сягають 500.000 фунт. штерл. — У Ляйпцігу припинили виплати фабрика деревл. виробів О. Шрекера і текстильних Ляйстнера в Хемніц. — На стації Майльдайтель у Східній Прусії вантажний поїзд зударився з особовим. Машиніст і один подорожний важко ранені, дві особи легко. — В Юґославії засудив суд на кару смерти Зах. Янакевича за підложення пекольної машини на залізничі рейки 19. липня ц. р.— У Москві засудили двох обвинувачених на 10 літ тюрм. 40 інших на меншу кару. 6 звільнили.

— у процесі за продажу товарових бонів. — У Швеції буря ушкодила комунікацію. — До Парижа приїхав інкогніто югославянський король Олександер із сімею. — У Тосканії та Провансії відчули землетрус. Мешканці покинули оселі та перебувають на полях. В оселі Паляца ді Романя зарисувалися стіни домів.

— **„Міс Парижа" на 1932 р.** На „міс Парижа 1932 р." вибрали 19-літню Ліяну Журд. Суперницям до почесної назви ставили такі питання: „Чи любите риболовлю? Чи були хворі морською недугою? Як писали би ви до академика? Чи ви приклонниця зменшення приросту людности? Чи вміете пливати та... варити?

— **3,000.000.000 свічок.** Старшина англійського війська Сейвідж винайшов після кількалітніх зусиль рефлектор — силою 3,000.000.000 свічок. Знавці впевняють, що він змінить усі способи боротьби з летунським наїздом ворога. При співучасти знавців мін-ства війни перевели з ним пробні насвітлення неба. Рефлектор кинув на небо велитенський квадрат, поділений на 16 менших дільниць. Мета квадрата — виявити ворожий літак, коли перелетить рису світла, що відмежовує дільниці. Коли він промине дві такі риси, автоматично обраховують швидкість його лету, висоту та напрям лету. Цільний вистріл гармати мусить його досягнути. Перевірка виявила справність рефлектора не зважаючи на те, що літаки підійнялися на висоту 4.800 м.

З судової салі.

8 СЕЛЯН З ТЕРНОПІЛЬЩИНИ ЗА ВБИВСТВО ПРОВОКАТОРА.

В процесі за вбивство А. Юркова переслухувано дальших свідків, які на загал не внесли в справу нічого цікавого. Трибунал допустив ряд внесків поставлених обороною на переслухання відводових свідків та переложив дальше ведення розправи до найближчого дня.

—o—

СПОРТ.

Копаний мяч за кордоном.

В неділю 13. ц. м. побила в Деблїні репрезентація Еспанії Ірляндію 5:0 (2:0), програвши зате в мин. середу в Льондоні змагання з Англією 7:1 (3:0). На обох цих змаганнях було 100.000 видців.

В Парижі відбулися міжмістові змагання Париж—Берлін, які закінчилися скандальною програною берлінців 6:1 (3:1). Видців 20.000.

В Туріно репрезентація Італії перемогла Мадярщину 3:2 (1:0). Видців 40.000.

В Атенах розіграла Греція міждержавні змагання з другим гарнітуром Мадярщини. Виграла Мадярщина 4:2.

Праська „Славія" перемогла на свому грищі віденську „Адміру" (осінній мистець Відня) 4:2 (1:1). Попередньої неділі набила „Славія" осінного мистця Мадярщини „Ференцварош" 2:1 (2:1).

Канадійські гокеїсти в Европі.

Канадійська дружина гаківки з Отави перемогла в останніх днях репрезентації: Европи (в Парижі) 5:0, Англії 4:0, Німеччини (в Берліні) 8:0. За три мечі здобула 17 воріт, а не дала собі стрілити ні одних. Неабиякий успіх!

—o—

☦ ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

Евген Сенкевич, правник, помер по короткій, тяжкій недузі в 56 році життя. Похорони відбулися в Мостиськах 17. XII. 1931. В. Й. П.!

Зміна адреси 1 зол. Можна присилати почтовими марками.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Львівський Український Театр „Цвіркун" (саля Ремісничої Палати, Стрілецька площа 7)

Четвер, 17. XII., год 7·30 веч. „Запорожець за Дунаєм" Артемовського і „Вечерниці" Нішинського. Виступ д-ра Тисика.

Субота, 19 грудня год. 7·30 веч. „Хмара", нар. пєса на 4 дії Суходольського.

Неділя 20 грудня год. 3·30 попол. „Ніч несподіванок", фарса на 3 дії Белої.

Неділя, 20 грудня год. 7·30 вечором „Шуми Марiца", драма на 5 дій з визвольних змагань болгар. Товстоноса.

У цих виставах беруть участь п-во Ірина і Василь Коссаки.

Театр Ріжнородностей:

Четвер 17. грудня в годині 8. веч. „Штуба".

Пятниця 18. грудня в годині 8. веч. „Гранд-Готель".

Кіна.

АПОЛЬО: Звукова фільма „Серця на засланні".

КАСИНО: „Дитина гріху" та „Місяць у Монтані".

КОПЕРНИК: Великоміські вулиці".

ЛЕВ: „Боротьба в підземеллях".

МАРУСЕНЬКА: „Король Конга, — тайна святині в Нугалі".

МІРАЖ: „Імпресаріо" (Бистер Кітон), „Поганин" (Рамон Новаро).

ОАЗА: „Дявол океану", „Пан губернатор на інспекції".

ПАН: „Більше газу!", „Тайна почтової скриньки".

ПАЛЯС: Звукова фільма „Любовник о півночі".

ПАСАЖ: „На горячім учинку", „Невідомий батько".

ПРОМІНЬ: „Роман із княжною".

СОНЦЕ: „Подружі вакації"

СТИЛЬВЕ: „Веселий тиждень Метро-Голдвин Маєр".

УТІХА: „Гра за мушину" Лілійна Гейд), „Таємний поцілуй" (Еді Польо).

ХИМЕРА: „Велика гра", „Фліккові пригоди".

Програма радіо.

Четвер 19. грудня 1931.

Лейпціґ (259,3) 19·25 Концерт. **Моравська Острава** (263,4) 22·25 Пісоньки. **Брно** (341,7) 17·35 Танкова музика. **Льондон** (356,3) 19·30 Концерт. **Гельсінгфорс** (368,1) 21·15 Танкова музика. **Гамбург** (372,2) 22·30 Танкова музика. **Букарешт** (394,2) Військова музика. **Сотенс** (403,8) 22·15 Танкова музика. **Берлін** (419) 20·00 Танці народів. **Рим** (441,2) 17·30 Концерт. **Лянгенберг** (472,4) 24·00 Концерт. **Прага** (488,6) 20·30 Музика кругом світу. **Міляно** (500,8) 19·15 Музична всячина. **Брюсель** (508,5) 21·00 Опера. **Відень** (516,4) 20·00 Оперетка. **Мінхен** (532,9) 19·25 Опереткова музика. **Будапешт** (550,5) 19·30 Опера. **Харків** (937,5) 19·00, 20·00 Концерти. **Ленінград** (1000) 18·00 Музика минулого століття

ЛЬВІВСЬКЕ РАДІО.

Пятниця 18. грудня 1931.

Львів (380,7) 11·40 Перегляд краєвої преси ПАТ. 11·58 Час із Варшави. 13·10 Про погоду дня. 13·15, 13·40, 14·00, 14·20 Господарські гутірки. 13·55, 14·15 Народня музика. 15·20 Грошева біржа. 15·25 „Минуле письма". 15·45 Кутик недужих. 16·00 Виклад. 16·55 Навчання англійської мови. 17·10 „Наполеон у Варшаві". 17·35 Танкова музика. 18·50 Всячина. 19·45 Радієвий щоденник. 20·15 Концерт. 22·50 Спортові новини. 23·00 Танкова музика. Грамофонові кружки: 12·10, 15·00, 16·10, 16·40, 19·30.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

До філій Т-ва Охорони Воєнних Могил. Гол. Т-во О. В. М. у Львові повідомляє, що в жовтні і в перших днях листопада ц. р. розіслано до всіх філій Товариства О. В. М. квестіонар до виповнення замість звіту з діяльности за 1931 р. Просимо всі філії прислати негайно до централі виповнений квестіонар. Якщо котра з філій Т-ва О. В. М. не одержала згаданого квестіонаря, нехай звернеться за ним до Гол. Т-ва О. В. М., Львів, вул. Словацького ч. 14 (Земельний Банк, дир. д-р Кривуцький).

Порядок Богослужень дня 19. грудня 1931 в суботу в храмовий празник св. О. Николая в церкві св. О. Николая у Львові. **Пятниця дня 18. грудня 1931 р. Б. Навечерія Празника:** В год. 5 вечір Всеночне, Наука, Суплікація, Благословення Найсв. Тайн, цілування Мира з св. Мощей св. О. Николая в Барі. **Субота 19. грудня 1931. празник св. О. Николая:** В год. 5 рано Утреня. В год. 6, 7, 8, 9 і 9·30 читані Служби Божі. В год. 10 рано торж. співана Служба Божа. В год. 10·45 Проповідь. В год. 13 Водосвятя перед церквою. Обхід. В год. 16 Вечірня, Наука, Акафист св. О. Николаю, Суплікація. Благосл. Найсв. Тайнами цілування св. Мира з Мощей Барійського Святителя Христ. Николая. Слухання св. Сповіди вірних від год. 5 рано до 13. — **Неділя 20. грудня Попразен: І-ша Неділя Місяця:** В год. 6 рано Утреня. В год. 8 і 9 читані Служби Божі. В год. 10 рано співана Служба Божа з Проповіддю. В год. 12 рано Соборний Парастас за упокій парохіян і всіх християн. В год. 16 веч. Вечірня, Наука, Молебень до Найсв. Серця Хр., Суплікація, Благосл. Найсв. Тайнами і цілування св. Мощей. — Свящ. **Василій Лончина** настоятель парохії.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає

ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає

ПОДЯКА.

Отсим складаю подяку **матуральному** курсові „Освіта" за солідне підготовлення мого сина Костя Макара до матури, яку здав з добрим поступом. Зокрема належна подяка управителям Вп. Гетерові і Кніспльові.

о. А. Макар, парох в Олешичах.

1050

ПОДЯКА.

Дня 13. XII. 1931. відбувся похорон найкращого Мужа і Батька, бл. п. **Дмитра Павлишина**, управителя школи в Крилосі. В тяжкім моїм горю дізнала я стільки співчуття і помочі, що почуваюся до обовязку подякувати всім отсею дорогою. В першу чергу дякую Всч. і Всчр. Духовенству: о. Гошовському, о. Чопеєві, о. Бурдасові, о. Посацькому, о. Левицькому і о. Навроцькому за провід у похоронах, Вп. П. К. Хмілевському, Гошовському, Кандюкові, Корчинському, ПП. Гірнякам, за потіху і поміч, Хорові читальні „Просвіти" за спів, а Громадянам Крилоса, Підгородя і Четверків за участь у сумнім обряді. 1054 **Жінка і діти.**

За редакцію відповідає Олександер Костик — Видає Видавнича Спілка „Діло" — З друкарні Вид. Спілки „Діло" Львів Ринок 10.